7

THEMA 7 · LEERJAAR 4

Nederland & de wereld

De EU, internationale handel en ontwikkelingslanden

Werkboek voor de kaderberoepsgerichte leerweg (kb)

Werkboek — naam: _____ klas: _____

Les 7.1

EC/K/7 (CE) — Internationale ontwikkelingen

Leerdoel: Je legt uit wat een open economie is, noemt maatregelen om import te beperken (protectionisme), en berekent de exportquote.

Theorie & uitleg

Via havens als Rotterdam voert Nederland enorme hoeveelheden goederen in en uit: een echte open economie.

Nederland kan niet zonder het buitenland

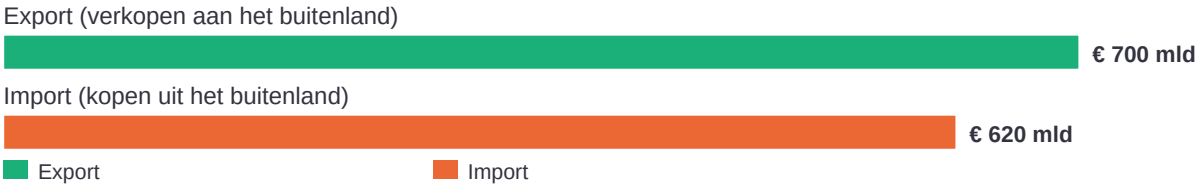
Nederland is een **open economie** : veel van wat wij consumeren, komt uit het buitenland (**import**), en veel van wat wij produceren, verkopen we aan het buitenland (**export**). Het tegenovergestelde van een open economie is een **gesloten economie** , waarbij een land zoveel mogelijk zelf produceert wat het nodig heeft.

Import en export hebben allebei invloed op de Nederlandse **werkgelegenheid** : export zorgt voor extra banen (om te produceren voor het buitenland), terwijl te veel import van producten die we ook zelf zouden kunnen maken, banen kan kosten.

Alle betalingen tussen Nederland en het buitenland worden bijgehouden op de **betalingsbalans** . Daarop zie je onder andere de waarde van de import en de export van goederen en diensten. Is de export groter dan de import, dan verdient Nederland meer aan het buitenland dan het eraan uitgeeft: er is een **overschot** . Is de import groter, dan is er een **tekort** . Nederland heeft al jaren een overschot.

Hoe open een economie is, kun je meten met de **exportquote** : de export als percentage van het nationaal inkomen. Exportquote = export ÷ nationaal inkomen × 100%. Voorbeeld: een land met een nationaal inkomen van €600 miljard en een export van €480 miljard heeft een exportquote van 480 ÷ 600 × 100% = **80%** . Nederland heeft een van de hoogste exportquotes van Europa.

Export en import van een land (vereenvoudigd voorbeeld)

Export € 700 mld - import € 620 mld = € 80 mld overschot op de betalingsbalans. Vereenvoudigd voorbeeld met fictieve bedragen.

Exportquote van twee landen vergeleken (voorbeeld)

	Land A	Land B
Nationaal inkomen	€ 600 mld	€ 2.000 mld
Export	€ 480 mld	€ 600 mld
Exportquote	480 ÷ 600 × 100% = 80%	600 ÷ 2.000 × 100% = 30%
Conclusie	zeer open economie	minder open economie

Land B exporteert meer euro's, maar land A is veel afhankelijker van het buitenland.

Protectionisme: import beperken

Landen kunnen ervoor kiezen om import te beperken, om de eigen werkgelegenheid te beschermen. Dit heet **protectionisme** , en kan via **invoerrechten** (belasting op geïmporteerde producten), **invoerquota** (een maximum aan de hoeveelheid die geïmporteerd mag worden), of zelfs een **invoerverbod** .

Kernbegrippen

Open economie : sterk afhankelijk van import en export.

Import vs. **export** .

Protectionisme : maatregelen om import te beperken.

Betalingsbalans : overzicht van alle betalingen tussen een land en het buitenland, waaronder de waarde van import en export.

Exportquote : de export als percentage van het nationaal inkomen.

Kernbegrippen

Open economie
Een economie die sterk afhankelijk is van import en export.

Import
Producten en diensten die een land vanuit het buitenland koopt.

Export
Producten en diensten die een land aan het buitenland verkoopt.

Protectionisme
Maatregelen om import te beperken, zoals invoerrechten of quota.

Exportquote
De export van een land als percentage van het nationaal inkomen.

Betalingsbalans
Overzicht van alle betalingen tussen een land en het buitenland, waaronder de waarde van de import en export van goederen en diensten.

Verwerkingsopdracht

Werk de onderstaande opdracht uit in je schrift of digitale werkboek.

1. Noem drie producten in je eigen huis die (waarschijnlijk) uit het buitenland komen.

2. Leg uit waarom Nederland een open economie is.

3. Bedenk een voor- en een nadeel van protectionisme.

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is een open economie?

2. Wat is het verschil tussen import en export?

6. Wat is een gesloten economie?

7. Noem twee producten die Nederland vooral importeert.

10. Wat is een invoerrecht?

15. Bron: fietsfabriek De Ruyter exporteert fietsen naar Duitsland voor €45 miljoen per jaar. Voor de productie importeert De Ruyter staal en onderdelen voor €30 miljoen per jaar. Bereken het handelsoverschot of -tekort van De Ruyter.

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Leg uit hoe export invloed heeft op de Nederlandse werkgelegenheid.

4. Wat is protectionisme, en noem één voorbeeld van een protectionistische maatregel.

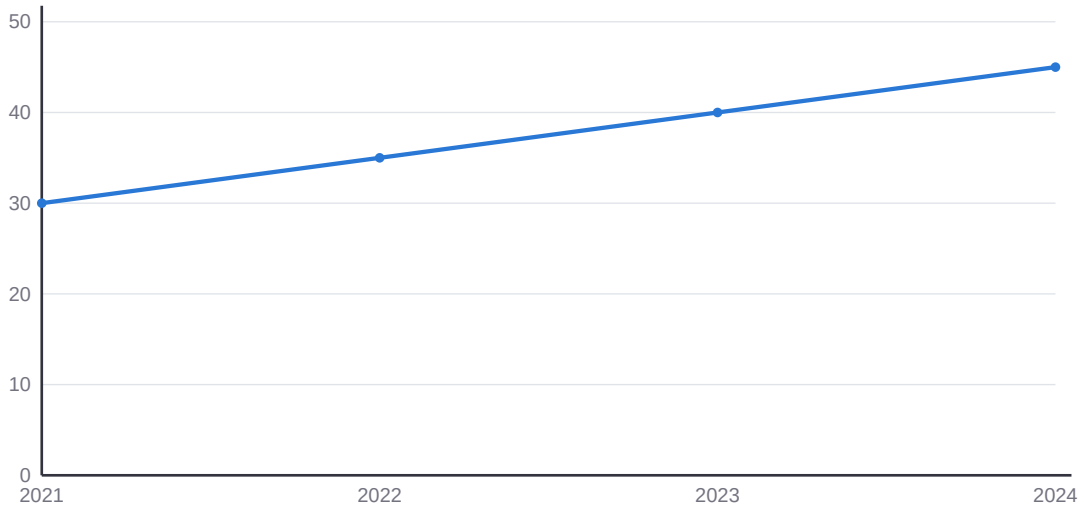
8. Leg uit waarom Nederland als klein land baat heeft bij internationale handel.

9. Wat is een invoerquota?

11. Leg uit waarom protectionisme door het ene land tot tegenmaatregelen van andere landen kan leiden.

16. Bron: fietsfabriek De Ruyter importeert staal en onderdelen voor de productie van haar fietsen. De Nederlandse overheid overweegt hogere invoerrechten op staal uit het buitenland, om de Nederlandse staalindustrie te beschermen. Leg uit wat dit voor De Ruyter zou kunnen betekenen.

Export van De Ruyter naar Duitsland (in miljoen euro)

17. Gebruik informatiebron. Bereken met hoeveel procent de export van De Ruyter is gestegen tussen 2021 en 2024.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

5. Bedenk een voor- en een nadeel van protectionisme voor een land als Nederland.

12. Bedenk een Nederlandse sector die relatief kwetsbaar zou kunnen zijn voor goedkope import uit het buitenland, en leg uit waarom.

Les 7.2

EC/K/7 (CE) — Internationale ontwikkelingen

Leerdoel: Je legt uit wat de EU en de EMU zijn, en het voordeel van vrij verkeer en de euro voor consumptie en export.

Theorie & uitleg

De Europese Unie zorgt voor samenwerking tussen landen en, voor veel lidstaten, één gezamenlijke munt: de euro.

Samenwerken in Europa

De **Europese Unie (EU)** is een samenwerkingsverband van Europese landen. Een belangrijk onderdeel daarvan is het **vrij verkeer** van goederen, diensten, personen en kapitaal: producten, werknemers en geld kunnen vrij tussen EU-landen bewegen, zonder grenscontroles of extra belastingen.

Een deel van de EU-landen gebruikt ook dezelfde munt: de **euro** . Deze landen vormen samen de **eurozone** , ook wel de **Economische en Monetaire Unie (EMU)** genoemd. Eén munt maakt handel tussen deze landen makkelijker: je hoeft geen geld meer te wisselen, en prijzen zijn direct te vergelijken.

Vrij verkeer in de EU: de vier vrijheden

Vrij verkeer van …	Wat betekent dat?	Voorbeeld
Goederen	producten zonder invoerrechten over de grens	Duitse auto's in Nederland, Nederlandse kaas in Spanje
Diensten	bedrijven mogen in andere EU-landen werken	een Belgisch bouwbedrijf bouwt in Breda
Personen	wonen, werken en studeren in elk EU-land	een Poolse chauffeur werkt in Rotterdam
Kapitaal	geld vrij over de grens sturen en beleggen	een spaarrekening bij een Duitse bank

De EU en de eurozone in 2026

	Aantal landen	Voorbeelden
EU-landen	27	Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, Polen, Zweden …
… waarvan in de eurozone	21	Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, Spanje; sinds 1 januari 2026 ook Bulgarije
… waarvan zonder euro	6	Denemarken, Zweden, Polen, Tsjechië, Hongarije, Roemenië

Kernbegrippen

Europese Unie (EU) : samenwerkingsverband van Europese landen.

Vrij verkeer : van goederen, diensten, personen en kapitaal.

Eurozone / EMU : EU-landen die de euro gebruiken.

Kernbegrippen

Europese Unie (EU)

Een samenwerkingsverband van Europese landen.

Vrij verkeer

Vrij bewegen van goederen, diensten, personen en kapitaal binnen de EU.

Eurozone / EMU

De EU-landen die de euro als munt gebruiken.

Verwerkingsopdracht

Werk de onderstaande opdracht uit in je schrift of digitale werkboek.

1. Leg uit wat vrij verkeer binnen de EU betekent.

2. Noem een voordeel van het gebruik van de euro voor consumenten die op vakantie gaan binnen de eurozone.

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is vrij verkeer binnen de EU?

2. Wat is de eurozone?

6. Wat is de Europese Unie (EU)?

7. Noem een voordeel van de euro voor toeristen die binnen de eurozone reizen.

10. Wat is het vrij verkeer van diensten?

15. Bron: De Ruyter verkoopt fietsen aan een Duitse fietsenwinkel. Nederland en Duitsland gebruiken allebei de euro. Leg uit welk voordeel dit oplevert voor De Ruyter, vergeleken met verkopen aan een land met een andere munt.

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Leg uit waarom de euro handel tussen eurolanden makkelijker maakt.

4. Leg uit hoe vrij verkeer van personen invloed kan hebben op de Nederlandse arbeidsmarkt.

8. Leg uit wat vrij verkeer van kapitaal betekent.

9. Waarom is niet elk EU-land ook lid van de eurozone?

11. Leg uit waarom vrij verkeer van goederen de prijzen voor consumenten kan verlagen.

Verkoop van De Ruyter aan twee klanten

Klant	Land	Munt	Wisselkosten per zending
Fietsenwinkel Bergmann	Duitsland (eurozone)	Euro	€ 0,-
Fietsenwinkel Whitmore	Verenigd Koninkrijk	Pond	€ 640,-

16. Gebruik informatiebron. Leg uit waarom De Ruyter bij de verkoop aan Whitmore wel wisselkosten heeft, en bij Bergmann niet.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

5. Bedenk een voor- en een nadeel van het gebruik van één munt (de euro) voor zo veel verschillende landen samen.

---

12. Bedenk een sector in Nederland die profiteert van vrij verkeer van personen binnen de EU, en leg uit waarom.

Les 7.3

EC/K/7 (CE) — Internationale ontwikkelingen

Leerdoel: Je legt oorzaken en gevolgen van onderontwikkeling uit, en welvaartsverschillen tussen rijke en arme landen.

Theorie & uitleg

In veel landen wonen extreme rijkdom en armoede vlak bij elkaar: de welvaart is wereldwijd ongelijk verdeeld.

Waarom blijft de welvaart ongelijk verdeeld?

De welvaart in de wereld is ongelijk verdeeld: in sommige landen groeit de welvaart snel, in andere landen ("ontwikkelingslanden") veel langzamer. Kenmerken van onderontwikkeling zijn bijvoorbeeld een laag inkomen per hoofd van de bevolking, grote werkloosheid, en beperkte toegang tot onderwijs.

Oorzaken van onderontwikkeling zijn onder andere een tekort aan natuurlijke hulpbronnen, beperkte scholing, een gebrekkige infrastructuur, en snelle bevolkingsgroei. Ook protectionisme van rijke landen (die hun eigen markt beschermen tegen import uit arme landen) en internationale schulden spelen een rol.

Armoede houdt zichzelf vaak in stand. Mensen met een laag inkomen kunnen weinig sparen. Er is dan weinig geld om te investeren in scholen, machines en wegen. Daardoor groeit de productie nauwelijks, en blijft het inkomen laag. Dit noemen we de **vicieuze cirkel van armoede** : een kringetje waar een land moeilijk uitkomt.

De vicieuze cirkel van armoede

1. Laag inkomen
2. Weinig sparen
3. Weinig investeren in scholen en wegen
4. Productie groeit nauwelijks

-> en daarna begint het weer bij stap 1.

Kernbegrippen

Onderontwikkeling : laag inkomen, werkloosheid, beperkte toegang tot voorzieningen.

Vicieuze cirkel : laag inkomen weinig sparen/investeren beperkte groei laag inkomen blijft.

Kernbegrippen

Onderontwikkeling

Een laag inkomen per hoofd, werkloosheid en beperkte toegang tot voorzieningen.

Vicieuze cirkel

Laag inkomen leidt tot weinig sparen/investeren, wat het inkomen laag houdt.

Verwerkingsopdracht

Werk de onderstaande opdracht uit in je schrift of digitale werkboek.

1. Noem twee kenmerken en twee oorzaken van onderontwikkeling.

2. Leg uit wat de vicieuze cirkel van onderontwikkeling inhoudt.

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Noem twee kenmerken van onderontwikkeling.

2. Noem twee oorzaken van onderontwikkeling.

6. Wat is onderontwikkeling?

7. Noem een gevolg van onderontwikkeling voor mensen die er wonen.

10. Noem een oorzaak van onderontwikkeling die met onderwijs te maken heeft.

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Leg uit wat de vicieuze cirkel van onderontwikkeling betekent.

4. Leg uit hoe protectionisme van rijke landen onderontwikkeling in arme landen in stand kan houden.

8. Leg uit waarom snelle bevolkingsgroei onderontwikkeling in stand kan houden.

9. Wat is een gevolg van een gebrekkige infrastructuur voor de economie van een land?

11. Leg uit waarom internationale schulden de vicieuze cirkel van onderontwikkeling kunnen versterken.

16. Bron: het staal voor De Ruyters fietsen wordt gemaakt van ijzererts uit Kolua, een ontwikkelingsland. Kolua exporteert vooral ijzererts (een grondstof) naar landen als Nederland, in plaats van er zelf staal of eindproducten zoals fietsen van te maken. Leg uit hoe dit de vicieuze cirkel van onderontwikkeling in Kolua in stand kan houden.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

5. Bedenk zelf twee landen (of gebruik voorbeelden die je kent) met een groot welvaartsverschil. Beschrijf welk kenmerk van onderontwikkeling volgens jou het duidelijkst zichtbaar is.

12. Bedenk een manier waarop een ontwikkelingsland uit de vicieuze cirkel van onderontwikkeling zou kunnen breken.

Les 7.4

EC/K/7 (CE) — Internationale ontwikkelingen

Leerdoel: Je legt manieren uit om welvaartsverschillen te verkleinen, en de rol van overheid en particuliere organisaties daarbij.

Theorie & uitleg

Ontwikkelingshulp kan bestaan uit noodhulp, zoals voedsel, maar ook uit langdurige steun voor onderwijs en gezondheidszorg.

Manieren om welvaartsverschillen te verkleinen

Er zijn verschillende manieren om ontwikkelingslanden te helpen. Bij **noodhulp** wordt direct geholpen bij een ramp (voedsel, medicijnen, onderdak). Bij **structurele hulp** wordt langdurig geïnvesteerd in bijvoorbeeld onderwijs, gezondheidszorg of infrastructuur, om de oorzaken van onderontwikkeling aan te pakken.

Zowel de **overheid** (via ontwikkelingssamenwerking) als **particuliere organisaties** (zoals goede doelen) spelen hierbij een rol. Ook consumenten kunnen helpen, bijvoorbeeld door producten met een keurmerk voor **eerlijke handel** (fair trade) te kopen: daarbij krijgen producenten in arme landen een eerlijkere, stabielere prijs voor hun producten. Dat is geen hulp, maar handel waar zij zelf aan verdienen.

Vormen van hulp en handel vergeleken

Vorm	Wanneer?	Voorbeeld	Pakt de oorzaak aan?
Noodhulp	direct na een ramp of oorlog	voedsel, medicijnen, tenten	nee, helpt op korte termijn
Structurele hulp	langdurig	scholen, waterputten, gezondheidszorg	ja
Eerlijke handel (fair trade)	bij elke aankoop	koffie of bananen met een fairtradekeurmerk	ja: boeren verdienen zelf meer

Internationale organisaties

Verschillende internationale organisaties spelen een rol bij het verkleinen van welvaartsverschillen. De **Wereldbank** verstrekt leningen aan ontwikkelingslanden voor grote projecten (zoals infrastructuur). Het **IMF** (Internationaal Monetair Fonds) helpt landen met financiële problemen, vaak onder voorwaarden voor economisch beleid. De **WTO** (World Trade Organization) maakt afspraken over eerlijkere wereldhandel, bijvoorbeeld door protectionisme tegen te gaan.

Werkt ontwikkelingshulp altijd goed?

Ontwikkelingshulp krijgt ook kritiek. Hulp kan **afhankelijkheid** creëren: een land went aan buitenlandse steun, waardoor de prikkel om zelf een sterke economie op te bouwen kleiner wordt. Ook kan hulpgeld door **corruptie** niet bij de mensen terechtkomen die het nodig hebben, waardoor de hulp minder effect heeft dan bedoeld.

Kernbegrippen

Noodhulp vs. **structurele hulp** .

Eerlijke handel (fair trade) : producenten in arme landen krijgen een eerlijkere prijs.

Wereldbank , **IMF** en **WTO** : internationale organisaties.

Kernbegrippen

Noodhulp

Directe hulp bij een ramp, zoals voedsel of medicijnen.

Structurele hulp

Langdurige investering in bijvoorbeeld onderwijs of infrastructuur.

Wereldbank

Verstrekt leningen aan ontwikkelingslanden voor grote projecten.

IMF

Internationaal Monetair Fonds: helpt landen met financiële problemen.

WTO

World Trade Organization: maakt afspraken over eerlijke wereldhandel.

Afhankelijkheid (van hulp)

Het risico dat een land te veel gaat vertrouwen op buitenlandse hulp, waardoor de prikkel om zelf een sterke economie op te bouwen kleiner wordt.

Corruptie

Misbruik van macht of geld voor persoonlijk gewin, waardoor hulpgeld niet bij de bedoelde mensen terechtkomt.

Verwerkingsopdracht

Werk de onderstaande opdracht uit in je schrift of digitale werkboek.

1. Leg het verschil uit tussen noodhulp en structurele hulp.

2. Noem een organisatie (overheid of particulier) die zich bezighoudt met ontwikkelingshulp.

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is het verschil tussen noodhulp en structurele hulp?

2. Noem een voorbeeld van een particuliere organisatie die ontwikkelingshulp biedt.

6. Wat is noodhulp?

7. Wat is eerlijke handel (fair trade)?

10. Noem een reden waarom rijke landen ontwikkelingshulp geven.

15. Bron: de stichting van De Ruyter doet twee dingen in Kolua: (1) na een overstroming voedselpakketten en schoon drinkwater uitdelen, en (2) een technische school bouwen zodat jongeren een vak kunnen leren. Welke van deze twee is noodhulp, en welke structurele hulp?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Wat doet de Wereldbank?

4. Leg uit waarom structurele hulp op de lange termijn vaak effectiever is dan noodhulp.

8. Leg uit waarom het IMF ontwikkelingslanden kan helpen bij financiële problemen.

9. Wat is het verschil tussen de Wereldbank en het IMF?

11. Leg uit hoe eerlijke handel (fair trade) kan bijdragen aan structurele verbetering, in plaats van alleen noodhulp.

16. Bron: de stichting van De Ruyter deelde na een overstroming in Kolua voedselpakketten en drinkwater uit (noodhulp), en bouwde daarnaast een technische school (structurele hulp). Leg uit waarom de technische school op de lange termijn waarschijnlijk meer bijdraagt aan de ontwikkeling van Kolua dan de noodhulp na de overstroming.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

5. Bedenk een kritiekpunt op ontwikkelingshulp (bijvoorbeeld: afhankelijkheid, corruptie, of verkeerde besteding). Leg uit waarom dit een risico kan zijn.

12. Bedenk een situatie waarin noodhulp op korte termijn nodig is, maar structurele hulp op lange termijn effectiever zou zijn.

Twee projecten van de stichting van De Ruyter in Kolua

Project	Soort hulp	Kosten	Effect
Voedselpakketten na overstroming	Noodhulp	€ 8.000,-	Direct, tijdelijk
Bouw technische school	Structurele hulp	€ 60.000,-	Langzaam, blijvend

17. Gebruik informatiebron. De technische school kost veel meer dan de voedselpakketten. Leg uit waarom de stichting van De Ruyter toch voor allebei de projecten kan kiezen, in plaats van alleen voor het goedkoopste.

Les 7.5

EC/K/7 (CE) — Internationale ontwikkelingen

Leerdoel: Je legt uit waarom landen met elkaar handelen, en noemt voor- en nadelen van een invoerheffing.

Theorie & uitleg

Landen handelen met elkaar omdat het ene land bepaalde grondstoffen of producten goedkoper of beter kan maken dan het andere.

Waarom kopen we spullen uit het buitenland?

In les 7.1 zag je dat Nederland een **open economie** is: we importeren en exporteren veel. Geen enkel land kan alles zelf even goed en goedkoop produceren. Landen verschillen in klimaat, grondstoffen, kennis en arbeidskosten — daarom is het voor beide landen voordelig om te **handelen** : elk land maakt vooral de producten waar het relatief goed en goedkoop in is, en importeert de rest.

Zo hoeft niemand alles zelf te maken, en kunnen producten vaak goedkoper worden aangeboden.

Wat kan een land goed? Voorbeelden van specialisatie

Land	Is goed in (exporteert)	Koopt in (importeert)	Waarom?
Nederland	bloemen, kaas, machines voor chips	koffie, bananen, telefoons	veel kennis, goede havens, geen tropisch klimaat
Brazilië	koffie, sojabonen	machines, medicijnen	warm klimaat, veel landbouwgrond
China	telefoons, kleding, zonnepanelen	grondstoffen, voedsel	veel fabrieken, lagere loonkosten

Kernbegrippen

Import : producten die een land vanuit het buitenland inkoopt.

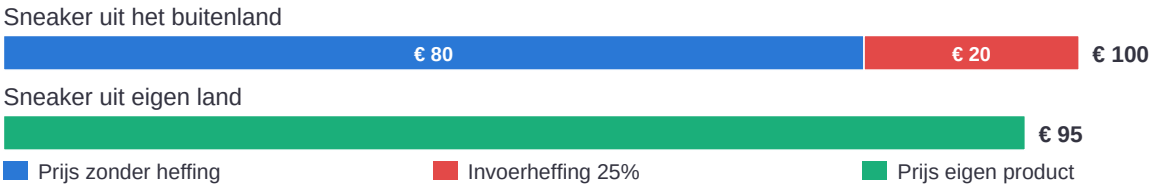
Export : producten die een land naar het buitenland verkoopt.

Handelsbalans : het verschil tussen de waarde van de export en de import van een land.

Protectionisme: bescherming met een prijs

Sommige overheden willen hun eigen bedrijven beschermen tegen goedkopere buitenlandse concurrentie. Dit heet **protectionisme** , bijvoorbeeld met een **invoerheffing** (een belasting op geïmporteerde producten, die ze duurder maakt). Voordeel: eigen bedrijven en banen worden beschermd. Nadeel: producten worden duurder voor consumenten, en andere landen kunnen terugslaan met eigen invoerheffingen.

Een invoerheffing maakt buitenlandse producten duurder (voorbeeld)

Zonder heffing was de buitenlandse sneaker goedkoper (€ 80). Mét heffing kost hij € 100 en kiest de consument eerder het eigen product. Goed voor eigen banen, duurder voor de consument.

Kernbegrippen

Import

Producten die een land vanuit het buitenland inkoopt.

Export

Producten die een land naar het buitenland verkoopt.

Handelsbalans

Het verschil tussen de waarde van de export en de import van een land.

Protectionisme

Het beschermen van de eigen economie tegen buitenlandse concurrentie, bijvoorbeeld met invoerheffingen.

Invoerheffing

Een belasting op producten die een land binnenkomen, waardoor ze duurder worden.

Verwerkingsopdracht

Werk de onderstaande opdracht uit in je schrift of digitale werkboek.

1. Noem een Nederlands exportproduct en leg uit waarom Nederland daar goed in is.

2. Leg uit wat een invoerheffing is, en noem één voordeel en één nadeel ervan.

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is het verschil tussen import en export?

2. Noem twee producten die Nederland waarschijnlijk importeert.

3. Waarom kan geen enkel land alles zelf produceren wat het nodig heeft?

Handel Nederland (fictieve cijfers, in miljarden euro)

Jaar	Export	Import
2023	650	600
2024	670	640

9. Gebruik de tabel. Is de Nederlandse handelsbalans in 2024 positief of negatief? Bereken het verschil.

11. Noem twee factoren waarin landen van elkaar kunnen verschillen, waardoor handel voordelig wordt.

Informatiebron

Nederlandse kwekers exporteren steeds meer bloemen naar Azië

Nederlandse bloemenkwekers zien de vraag vanuit Aziatische landen groeien. Vorig jaar exporteerde Nederland voor 1,2 miljard euro aan bloemen naar Azië, dit jaar naar verwachting 1,4 miljard euro.

14. Gebruik de informatiebron. Bereken de procentuele toename van de bloemenexport naar Azië.

Zilver: Toepassing & Rekenen

4. Leg uit waarom het voordelig kan zijn voor twee landen om met elkaar te handelen, ook als het ene land in bijna alles beter is dan het andere.

5. Wat is een handelsbalans, en wanneer is deze positief?

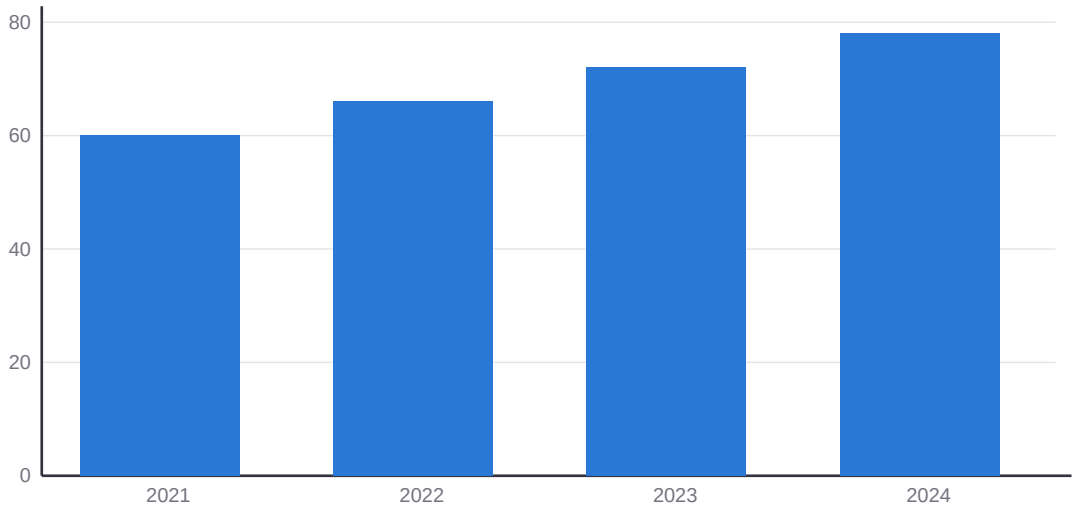
Handel Nederland (fictieve cijfers, in miljarden euro)

Jaar	Export	Import
2023	650	600
2024	670	640

10. Gebruik de tabel. Vergelijk 2023 met 2024: is het handelsoverschot gegroeid of gekrompen?

12. Een Nederlands tuinbouwbedrijf exporteert tomaten naar Duitsland. Leg uit welk voordeel dit voor Nederland oplevert, naast geld verdienen.

Nederlandse export naar Azië (in miljarden euro)

16. Gebruik de grafiek. Bereken de gemiddelde jaarlijkse groei (in miljarden euro) van de Nederlandse export naar Azië tussen 2021 en 2024.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Leg uit wat protectionisme is, en noem een voor- en een nadeel van een invoerheffing.

8. Bedenk een voorbeeld van een Nederlands product dat naar het buitenland wordt geëxporteerd, en leg uit waarom Nederland daar (waarschijnlijk) goed in is.

Les 7.6

EC/K/7 (CE) — Internationale ontwikkelingen (wisselkoersen)

Leerdoel: Je legt uit wat een wisselkoers is.Je legt uit waarom landen in de eurozone geen wisselkoersrisico met elkaar hebben.Je legt uit hoe een verandering van de wisselkoers de prijzen van import en export beïnvloedt.

Theorie & uitleg

Buiten de eurozone moet je wisselen naar een andere munt; de wisselkoers bepaalt hoeveel je daarvoor krijgt.

Wat gebeurt er als je buiten de eurozone betaalt?

Ga je op vakantie naar een land met een andere munt, dan moet je eerst euro's omwisselen. Hoeveel je daarvoor terugkrijgt, hangt af van de **wisselkoers** : de prijs van één munt, uitgedrukt in een andere munt. Net als bij een gewoon product wordt deze koers meestal bepaald door vraag en aanbod, op de valutamarkt (hoe vraag en aanbod een prijs bepalen, leer je in het thema Markt & marktvormen).

Met de wisselkoers kun je een bedrag van de ene munt **omrekenen** naar de andere. Is de koers bijvoorbeeld € 1,- = $ 1,10, dan reken je € 50,- om naar dollars door 50 × 1,10 = $ 55,-.

Binnen de **eurozone** — de EU-landen die de euro gebruiken (les 7.2) — hoef je nooit om te wisselen. Dat maakt handel tussen deze landen makkelijker: bedrijven lopen geen **wisselkoersrisico** , het risico dat de waarde van een munt verandert tussen het afspreken en het betalen van een deal.

Omrekenen met een wisselkoers van € 1 = $ 1,10

Je hebt	Berekening	Je krijgt
€ 50	50 × 1,10	$ 55
€ 200	200 × 1,10	$ 220
$ 110	110 ÷ 1,10	€ 100

Van euro naar dollar: vermenigvuldigen. Van dollar naar euro: delen.

Kernbegrippen

Wisselkoers : de prijs van één munt, uitgedrukt in een andere munt.

Wisselkoersrisico : het risico dat de waarde van een munt verandert tussen afspreken en betalen.

Depreciatie : een munt wordt minder waard ten opzichte van een andere munt.

Appreciatie : een munt wordt meer waard ten opzichte van een andere munt.

Sterke of zwakke euro: wie profiteert?

Wordt de euro minder waard (depreciatie), dan worden Nederlandse producten in het buitenland goedkoper — gunstig voor exporteurs. Tegelijk worden producten die Nederland importeert juist duurder, en dat merk je als consument in de winkel: denk aan de prijs van een telefoon of kleding uit landen buiten de eurozone. Wordt de euro meer waard (appreciatie), dan is het precies andersom.

Wat kost een Amerikaanse telefoon van $ 880 in euro? (voorbeeldkoersen)

Wisselkoers	Wat is er met de euro gebeurd?	Prijs in euro
€ 1 = $ 1,25	appreciatie (meer waard)	880 ÷ 1,25 = € 704: import goedkoper
€ 1 = $ 1,10	uitgangssituatie	880 ÷ 1,10 = € 800
€ 1 = $ 1,00	depreciatie (minder waard)	880 ÷ 1,00 = € 880: import duurder

Bij depreciatie van de euro worden Nederlandse producten juist goedkoper voor Amerikanen: gunstig voor de export.

Rekenhulp

Handig: de verhoudingstabel

Met een wisselkoers reken je euro's om naar een andere munt. Dat is een verhoudingstabel.

Zet wat bij elkaar hoort onder elkaar. Wat je bovenin doet (× of ÷), doe je onderin ook. Vul de lege vakjes in en klik op **Nakijken** . Uitleg en meer oefenen

Som 1

€ 1 = $ 1,10. Hoeveel dollar krijg je voor € 50?

Euro (€)

Dollar ($)

1

1,10

50

Nakijken

Hint

Som 2

€ 1 = $ 1,10. Een pet kost $ 22. Hoeveel euro is dat?

Euro (€)

Dollar ($)

1

1,10

22,00

Nakijken

Hint

Kernbegrippen

Wisselkoers
De prijs van één munt, uitgedrukt in een andere munt.

Wisselkoersrisico
Het risico dat de waarde van een munt verandert tussen het moment van afspreken en het moment van betalen.

Eurozone
De groep EU-landen die de euro als gezamenlijke munt gebruikt.

Depreciatie
Een munt wordt minder waard ten opzichte van een andere munt.

Appreciatie
Een munt wordt meer waard ten opzichte van een andere munt.

Verwerkingsopdracht

Werk de onderstaande opdracht uit in je schrift of digitale werkboek.

1. Leg uit waarom landen binnen de eurozone geen wisselkoersrisico met elkaar lopen.

2. De euro wordt minder waard ten opzichte van de dollar. Wat betekent dit voor Nederlandse exporteurs naar de Verenigde Staten, en voor Nederlandse importeurs?

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is een wisselkoers?

2. Waarom lopen landen binnen de eurozone geen wisselkoersrisico met elkaar?

7. Wat moet je doen als je vanuit Nederland op vakantie gaat naar een land buiten de eurozone en daar contant wilt betalen?

Wisselkoers euro-dollar (fictief)

Datum	1 euro =
1 januari	$ 1,05
1 juli	$ 1,12

11. Gebruik de tabel. Is de euro tussen 1 januari en 1 juli gedeprecieerd of geapprecieerd ten opzichte van de dollar?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Leg uit wat wisselkoersrisico is voor een Nederlands bedrijf dat producten verkoopt aan een land buiten de eurozone.

4. Wat is het verschil tussen depreciatie en appreciatie van een munt?

8. De wisselkoers is € 1,- = $ 1,08. Bereken hoeveel dollar je krijgt voor € 200,-.

9. De wisselkoers is € 1,- = $ 1,08. Een Amerikaans product kost $ 54,-. Bereken de prijs in euro's.

10. Wat wordt bedoeld met "vraag en aanbod op de valutamarkt bepalen de wisselkoers"? Geef een voorbeeld van iets wat de vraag naar euro's kan laten stijgen.

Wisselkoers euro-dollar (fictief)

Datum	1 euro =
1 januari	$ 1,05
1 juli	$ 1,12

12. Gebruik de tabel. Een Nederlands bedrijf exporteert machines naar de Verenigde Staten. Leg uit wat de verandering in de wisselkoers tussen 1 januari en 1 juli voor dit bedrijf betekent.

14. Een Nederlandse importeur koopt elektronica uit Japan. De euro depreciëert ten opzichte van de Japanse yen. Wat betekent dit voor de importeur?

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

5. De euro depreciëert (wordt minder waard) ten opzichte van de dollar. Leg uit wat dit betekent voor Nederlandse exporteurs naar de Verenigde Staten, en voor Nederlandse importeurs die producten uit de Verenigde Staten kopen.

6. Waarom zou een land ervoor kunnen kiezen om lid te worden van de eurozone, ondanks dat het dan zijn eigen munt en het eigen rentebeleid opgeeft?

13. Leg uit waarom een land met een eigen munt bij een economische crisis meer beleidsmogelijkheden heeft dan een land binnen de eurozone.

15. Beoordeel: is het voor een klein land als Nederland verstandig om lid te zijn van een muntunie zoals de eurozone? Geef minstens één argument vóór en één argument tegen.

Extra rekenopdrachten

Oefen met handelscijfers en de exportquote.

Basisrekenen

1. Een land importeert voor €40 miljard en exporteert voor €55 miljard. Bereken het verschil (handelsoverschot of -tekort).

Antwoord (miljard): _____

2. Een land importeert voor €70 miljard en exporteert voor €62 miljard. Bereken het verschil.

Antwoord (miljard): _____

5. De Ruyter exporteert fietsen voor €45 miljoen en importeert staal voor €30 miljoen. Bereken het handelsoverschot van De Ruyter.

Antwoord (miljoen): _____

Verdieping (kb / gl)

3. Een land heeft een nationaal inkomen van €800 miljard en een export van €560 miljard. Bereken de exportquote.

Antwoord (%): _____

4. Een land heeft een nationaal inkomen van €500 miljard en een exportquote van 60%. Hoe groot is de export in euro's?

Antwoord (miljard): _____

6. Het nationaal inkomen per hoofd in Kolua is €900,-. In Nederland is dat €52.200,-. Bereken hoeveel keer hoger het nationaal inkomen per hoofd in Nederland is.

Antwoord (keer): _____

Eindquiz

1. Wat is protectionisme?

A. Maatregelen om de eigen bedrijven te beschermen tegen buitenlandse concurrentie

B. Afspraken tussen landen om alle invoerheffingen af te schaffen

C. Het beschermen van consumenten tegen te dure producten

D. Het verbieden van de export van eigen producten naar landen buiten de Europese Unie

2. Welke maatregel is een vorm van protectionisme?

A. Een invoerquotum

B. Een handelsverdrag

C. Vrij verkeer van goederen

D. Een gezamenlijke munt

3. Een land heeft een nationaal inkomen van €800 miljard en een export van €560 miljard. Wat is de exportquote?

A. 56%

B. 70%

C. 80%

D. 143%

4. Wat staat er onder andere op de betalingsbalans?

A. De waarde van de import en export van goederen en diensten

B. De ontvangsten en uitgaven van de rijksoverheid

C. De winst van de grootste Nederlandse bedrijven

D. De spaartegoeden van alle Nederlandse gezinnen bij Nederlandse en buitenlandse banken

5. Wat is het verschil tussen de EU en de EMU?

A. De EMU zijn de EU-landen die ook de euro gebruiken

B. De EMU is een bank, de EU een handelsverdrag

C. De EU is groter dan Europa, de EMU kleiner

D. De EMU regelt de politieke samenwerking, de EU alleen de handel tussen de landen

6. Hoe helpt de euro Nederlandse exporteurs binnen de eurozone?

A. Er zijn geen wisselkosten en geen wisselkoersrisico

B. Ze hoeven binnen de eurozone geen btw te betalen

C. De Europese Centrale Bank betaalt een deel van hun kosten

D. Ze mogen binnen de eurozone hogere prijzen vragen dan buitenlandse bedrijven

7. Wat is een vicieuze cirkel van armoede?

A. Laag inkomen weinig sparen en investeren lage productiviteit laag inkomen

B. Hoog inkomen veel sparen hoge productiviteit hoog inkomen

C. Veel export veel import veel schulden veel export

D. Weinig belasting weinig scholen en wegen veel nieuwe banen weinig belasting

8. Waarom is protectionisme van rijke landen een oorzaak van armoede in arme landen?

A. Arme landen kunnen hun producten moeilijker verkopen

B. Rijke landen sturen dan meer ontwikkelingshulp

C. Arme landen krijgen dan lagere importprijzen

D. Arme landen hoeven dan minder belasting te betalen over hun eigen export

9. Wat doet de Wereldbank?

A. Leningen en steun geven voor projecten in ontwikkelingslanden

B. De waarde van de euro bewaken

C. Handelsafspraken maken tussen alle landen

D. Spaarrekeningen met een hoge rente aanbieden aan consumenten in rijke landen

10. Wat is een nadeel van voedselhulp op de lange termijn?

A. Lokale boeren kunnen hun eigen voedsel minder goed verkopen

B. Het voedsel is altijd van slechte kwaliteit

C. De ontvangende landen moeten het dubbel terugbetalen

D. Rijke landen krijgen daardoor zelf een voedseltekort in de supermarkt

11. Wat is het verschil tussen bilaterale en multilaterale hulp?

A. Bilateraal is van land tot land, multilateraal via internationale organisaties

B. Bilateraal is via de VN, multilateraal van land tot land

C. Bilateraal is noodhulp, multilateraal is altijd voedselhulp

D. Bilateraal komt van particulieren en goede doelen, multilateraal van grote bedrijven

12. Een invoerheffing op Chinese fietsen. Wat is een nadeel voor Nederlandse consumenten?

A. Fietsen worden duurder

B. Er komen meer fietsen op de markt

C. Nederlandse fietsfabrieken krijgen meer concurrentie

D. De btw op fietsen gaat omlaag

13. De koers is €1,- = $1,10. Een Amerikaanse jas kost $121,-. Hoeveel euro is dat?

A. €110,-

B. €133,10

C. €121,-

D. €11,-

14. De euro wordt meer waard (appreciatie). Wat gebeurt er met de prijs van producten die Nederland uit de VS importeert?

A. Die worden goedkoper in euro's

B. Die worden duurder in euro's

C. Die blijven precies gelijk

D. Die worden alleen duurder door de btw

15. Waarom lopen Nederland en Duitsland geen wisselkoersrisico met elkaar?

A. Ze gebruiken allebei de euro

B. Ze liggen naast elkaar

C. Ze zitten allebei in de NAVO

D. Ze hebben dezelfde btw-tarieven

Antwoordmodel

Voor de docent: dit hoofdstuk bundelt alle antwoorden bij dit werkboek (leerweg: kaderberoepsgerichte leerweg (kb)), zodat het ook voor zelfcontrole door leerlingen ingezet kan worden.

Eindquiz — antwoordsleutel

1. A
2. A
3. B
4. A
5. A
6. A
7. A
8. A
9. A
10. A
11. A
12. A
13. A
14. A
15. A

Verwerkingsopdrachten — modelantwoorden

Les 7.1

2. Nederland is een open economie omdat het veel handelt met het buitenland: we importeren grondstoffen en producten die we zelf niet (genoeg) hebben, en exporteren juist producten waarin we goed zijn — een groot deel van ons inkomen komt uit internationale handel.

3. Voordeel van protectionisme: het beschermt Nederlandse bedrijven en banen tegen buitenlandse concurrentie. Nadeel: producten worden vaak duurder voor consumenten, en andere landen kunnen terugslaan met hun eigen importheffingen, wat de handel (en dus onze economie) schaadt.

Les 7.2

1. Vrij verkeer binnen de EU betekent dat mensen, goederen, diensten en geld (kapitaal) zich vrij tussen EU-landen mogen bewegen, zonder grenscontroles of importheffingen.

2. Consumenten hoeven op vakantie binnen de eurozone geen geld te wisselen en betalen dus geen wisselkoerskosten, en kunnen prijzen makkelijk vergelijken omdat overal dezelfde munt (euro) wordt gebruikt.

Les 7.3

2. De vicieuze cirkel van onderontwikkeling betekent dat armoede zichzelf in stand houdt: weinig geld leidt tot weinig onderwijs/gezondheidszorg, wat leidt tot lage productiviteit, wat weer weinig inkomen oplevert — waardoor het land moeilijk uit de armoede komt.

Les 7.4

1. Noodhulp is directe, kortdurende hulp bij een acute crisis (zoals voedsel of medische zorg na een ramp).

Structurele hulp is langdurige hulp gericht op blijvende verbetering, zoals het bouwen van scholen, ziekenhuizen of infrastructuur.

Les 7.5

1. Bijvoorbeeld: bloemen, zuivelproducten of groenten — Nederland heeft hier door de vruchtbare grond, het klimaat en veel kennis een sterke positie in.

Les 7.6

1. Omdat zij dezelfde munt (de euro) gebruiken, hoeft er bij handel tussen deze landen geen munt omgewisseld te worden, en loop je dus geen wisselkoersrisico.

2. Voor exporteurs is dit gunstig: hun producten worden in vreemde valuta gerekend goedkoper. Voor importeurs is dit ongunstig: buitenlandse producten worden duurder.

Oefeningen — modelantwoorden

Les 7.1

1. Wat is een open economie?

Een economie die sterk afhankelijk is van import en export met andere landen.

2. Wat is het verschil tussen import en export?

Import is wat een land vanuit het buitenland koopt; export is wat een land aan het buitenland verkoopt.

3. Leg uit hoe export invloed heeft op de Nederlandse werkgelegenheid.

Als Nederlandse bedrijven veel exporteren, moeten zij meer produceren, waardoor er meer werk (en dus meer banen) ontstaat.

4. Wat is protectionisme, en noem één voorbeeld van een protectionistische maatregel.

Protectionisme is het beperken van import om de eigen economie te beschermen. Voorbeeld: invoerrechten (belasting op geïmporteerde producten).

5. Bedenk een voor- en een nadeel van protectionisme voor een land als Nederland.

Voordeel: het beschermt Nederlandse bedrijven en banen tegen goedkopere buitenlandse concurrentie. Nadeel: producten kunnen duurder worden voor consumenten, en andere landen kunnen met tegenmaatregelen komen, wat de Nederlandse export kan schaden.

6. Wat is een gesloten economie?

Een economie die zoveel mogelijk zelf produceert wat het nodig heeft, zonder veel import en export.

7. Noem twee producten die Nederland vooral importeert.

Bijvoorbeeld: olie en elektronica.

8. Leg uit waarom Nederland als klein land baat heeft bij internationale handel.

Nederland heeft een relatief kleine binnenlandse markt, dus door te exporteren kunnen Nederlandse bedrijven veel meer klanten bereiken dan alleen in Nederland, wat de productie en werkgelegenheid vergroot.

9. Wat is een invoerquota?

Een maximum aan de hoeveelheid van een product die een land mag importeren.

10. Wat is een invoerrecht?

Een belasting op producten die uit het buitenland worden geïmporteerd.

11. Leg uit waarom protectionisme door het ene land tot tegenmaatregelen van andere landen kan leiden.

Als een land invoerrechten instelt op producten uit een ander land, kan dat andere land uit vergelding zelf ook invoerrechten instellen op producten uit het eerste land, wat de handel tussen beide landen duurder en moeilijker maakt.

12. Bedenk een Nederlandse sector die relatief kwetsbaar zou kunnen zijn voor goedkope import uit het buitenland, en leg uit waarom.

Bijvoorbeeld: de textielindustrie, omdat kleding in andere landen vaak veel goedkoper geproduceerd kan worden door lagere loonkosten, waardoor Nederlandse producenten moeilijk kunnen concurreren op prijs.

15. Bron: fietsfabriek De Ruyter exporteert fietsen naar Duitsland voor €45 miljoen per jaar. Voor de productie importeert De Ruyter staal en onderdelen voor €30 miljoen per jaar. Bereken het handelsoverschot of -tekort van De Ruyter.

Export - import = €45 miljoen - €30 miljoen = €15 miljoen handelsoverschot.

16. Bron: fietsfabriek De Ruyter importeert staal en onderdelen voor de productie van haar fietsen. De

Nederlandse overheid overweegt hogere invoerrechten op staal uit het buitenland, om de Nederlandse staalindustrie te beschermen. Leg uit wat dit voor De Ruyter zou kunnen betekenen.

Hogere invoerrechten op staal maken het importeren van staal duurder voor De Ruyter, wat de productiekosten van de fietsen verhoogt. Dit kan de fietsen duurder maken of de winst van De Ruyter verlagen, ook al is de maatregel bedoeld om een andere Nederlandse sector (de staalindustrie) te beschermen.

17. Gebruik informatiebron. Bereken met hoeveel procent de export van De Ruyter is gestegen tussen 2021 en 2024.

(45 - 30) / 30 × 100% = 50%.

Les 7.2

1. Wat is vrij verkeer binnen de EU?

Goederen, diensten, personen en kapitaal kunnen vrij tussen EU-landen bewegen, zonder grenscontroles of extra belastingen.

2. Wat is de eurozone?

De groep EU-landen die de euro als munt gebruiken.

3. Leg uit waarom de euro handel tussen eurolanden makkelijker maakt.

Bedrijven en consumenten hoeven geen geld meer te wisselen bij handel tussen eurolanden, en prijzen zijn direct met elkaar te vergelijken zonder wisselkoersberekeningen.

4. Leg uit hoe vrij verkeer van personen invloed kan hebben op de Nederlandse arbeidsmarkt.

Werknemers uit andere EU-landen kunnen vrij in Nederland komen werken, wat het aanbod van arbeid kan vergroten — dit kan concurrentie om banen opleveren, maar ook tekorten op de arbeidsmarkt opvullen.

5. Bedenk een voor- en een nadeel van het gebruik van één munt (de euro) voor zo veel verschillende landen samen.

Voordeel: eenvoudiger handel en prijsvergelijking tussen eurolanden, geen wisselkoersrisico. Nadeel: landen kunnen niet meer zelf hun eigen rente of wisselkoers aanpassen aan hun eigen economische situatie, wat lastig kan zijn als landen economisch heel verschillend presteren.

6. Wat is de Europese Unie (EU)?

Een samenwerkingsverband van Europese landen.

7. Noem een voordeel van de euro voor toeristen die binnen de eurozone reizen.

Ze hoeven geen geld te wisselen als ze van het ene naar het andere euroland reizen.

8. Leg uit wat vrij verkeer van kapitaal betekent.

Geld en investeringen kunnen vrij tussen EU-landen bewegen, zonder beperkingen zoals extra belastingen op grensoverschrijdende investeringen.

9. Waarom is niet elk EU-land ook lid van de eurozone?

Landen moeten aan bepaalde economische voorwaarden voldoen om de euro in te voeren, en sommige landen hebben er bewust voor gekozen hun eigen munt te behouden.

10. Wat is het vrij verkeer van diensten?

Bedrijven uit de ene EU-lidstaat mogen diensten aanbieden in een andere EU-lidstaat, zonder onnodige belemmeringen.

11. Leg uit waarom vrij verkeer van goederen de prijzen voor consumenten kan verlagen.

Doordat bedrijven zonder grenscontroles of extra belastingen kunnen concurreren binnen de hele EU, ontstaat er meer concurrentie, wat bedrijven kan dwingen om scherpere prijzen te hanteren.

12. Bedenk een sector in Nederland die profiteert van vrij verkeer van personen binnen de EU, en leg

uit waarom.

Bijvoorbeeld: de land- en tuinbouwsector, die vaak arbeidsmigranten uit andere EU-landen inzet om tekorten aan seizoenarbeid op te vullen.

15. Bron: De Ruyter verkoopt fietsen aan een Duitse fietsenwinkel. Nederland en Duitsland gebruiken allebei de euro. Leg uit welk voordeel dit oplevert voor De Ruyter, vergeleken met verkopen aan een land met een andere munt.

De Ruyter hoeft geen geld te wisselen en loopt geen wisselkoersrisico: de prijs die de Duitse winkel betaalt, staat vast in euro's en verandert niet door schommelingen in een wisselkoers, wat de handel eenvoudiger en voorspelbaarder maakt.

16. Gebruik informatiebron. Leg uit waarom De Ruyter bij de verkoop aan Whitmore wel wisselkosten heeft, en bij Bergmann niet.

Duitsland zit net als Nederland in de eurozone, dus De Ruyter en Bergmann gebruiken dezelfde munt: er hoeft niets gewisseld te worden. Het Verenigd Koninkrijk gebruikt het pond, een andere munt dan de euro; om in ponden te kunnen betalen of euro's te ontvangen, moet er gewisseld worden, wat wisselkosten met zich meebrengt.

Les 7.3

1. Noem twee kenmerken van onderontwikkeling.

Bijvoorbeeld: een laag inkomen per hoofd van de bevolking en beperkte toegang tot onderwijs.

2. Noem twee oorzaken van onderontwikkeling.

Bijvoorbeeld: een tekort aan natuurlijke hulpbronnen en een gebrekkige infrastructuur.

3. Leg uit wat de vicieuze cirkel van onderontwikkeling betekent.

Door een laag inkomen per hoofd kan er weinig gespaard en geïnvesteerd worden, waardoor de productie(capaciteit) maar langzaam kan groeien, waardoor het inkomen per hoofd laag blijft — een cirkel die zichzelf in stand houdt.

4. Leg uit hoe protectionisme van rijke landen onderontwikkeling in arme landen in stand kan houden.

Als rijke landen hun eigen markt beschermen met invoerrechten of quota, kunnen arme landen minder van hun producten exporteren naar die rijke landen, waardoor ze minder inkomsten uit export hebben.

5. Bedenk zelf twee landen (of gebruik voorbeelden die je kent) met een groot welvaartsverschil. Beschrijf welk kenmerk van onderontwikkeling volgens jou het duidelijkst zichtbaar is.

Antwoord is persoonlijk, maar een goed antwoord noemt twee concrete landen en onderbouwt met een specifiek, herkenbaar kenmerk (bijvoorbeeld inkomen, onderwijs, infrastructuur) waarom het welvaartsverschil zichtbaar is.

6. Wat is onderontwikkeling?

Een situatie waarin een land een laag inkomen per hoofd, veel werkloosheid en beperkte toegang tot voorzieningen heeft.

7. Noem een gevolg van onderontwikkeling voor mensen die er wonen.

Bijvoorbeeld: minder toegang tot goed onderwijs of gezondheidszorg.

8. Leg uit waarom snelle bevolkingsgroei onderontwikkeling in stand kan houden.

Als de bevolking sneller groeit dan de economie, moet het beschikbare inkomen over meer mensen verdeeld worden, waardoor het inkomen per hoofd laag blijft, ook al groeit de totale productie wel.

9. Wat is een gevolg van een gebrekkige infrastructuur voor de economie van een land?

Producten en grondstoffen zijn moeilijker en duurder te vervoeren, wat handel en productie belemmert en investeerders kan afschrikken.

10. Noem een oorzaak van onderontwikkeling die met onderwijs te maken heeft.

Beperkte toegang tot scholing, waardoor mensen minder productief kunnen worden en minder goedbetaald werk kunnen vinden.

11. Leg uit waarom internationale schulden de vicieuze cirkel van onderontwikkeling kunnen versterken.

Landen met veel schulden moeten een groot deel van hun inkomsten gebruiken om rente en aflossing te betalen, waardoor er minder geld overblijft om te investeren in bijvoorbeeld onderwijs of infrastructuur, wat de ontwikkeling verder vertraagt.

12. Bedenk een manier waarop een ontwikkelingsland uit de vicieuze cirkel van onderontwikkeling zou kunnen breken.

Bijvoorbeeld: gerichte investeringen in onderwijs, waardoor de bevolking op termijn productiever wordt, wat het inkomen per hoofd kan verhogen en meer ruimte geeft om verder te investeren.

16. Bron: het staal voor De Ruyters fietsen wordt gemaakt van ijzererts uit Kolua, een ontwikkelingsland. Kolua exporteert vooral ijzererts (een grondstof) naar landen als Nederland, in plaats van er zelf staal of eindproducten zoals fietsen van te maken. Leg uit hoe dit de vicieuze cirkel van onderontwikkeling in Kolua in stand kan houden.

Ruwe grondstoffen zoals ijzererts leveren minder op dan de producten die ervan gemaakt worden (zoals staal en fietsen). Doordat Kolua vooral de goedkope grondstof exporteert, blijven de inkomsten laag, waardoor er weinig geld overblijft om te investeren in bijvoorbeeld eigen fabrieken of onderwijs — het inkomen per hoofd blijft daardoor laag.

Les 7.4

1. Wat is het verschil tussen noodhulp en structurele hulp?

Noodhulp is directe hulp bij een ramp (voedsel, medicijnen). Structurele hulp is langdurige investering in bijvoorbeeld onderwijs of infrastructuur, om oorzaken van onderontwikkeling aan te pakken.

2. Noem een voorbeeld van een particuliere organisatie die ontwikkelingshulp biedt.

Bijvoorbeeld: het Rode Kruis, Cordaid of Oxfam Novib.

3. Wat doet de Wereldbank?

De Wereldbank verstrekt leningen aan ontwikkelingslanden voor grote projecten, zoals infrastructuur.

4. Leg uit waarom structurele hulp op de lange termijn vaak effectiever is dan noodhulp.

Structurele hulp pakt de onderliggende oorzaken van onderontwikkeling aan (bijvoorbeeld door onderwijs of infrastructuur te verbeteren), waardoor een land op eigen kracht kan groeien. Noodhulp lost alleen het acute probleem tijdelijk op, zonder de oorzaak weg te nemen.

5. Bedenk een kritiekpunt op ontwikkelingshulp (bijvoorbeeld: afhankelijkheid, corruptie, of verkeerde besteding). Leg uit waarom dit een risico kan zijn.

Bijvoorbeeld: hulp kan landen afhankelijk maken van buitenlandse steun, waardoor er minder prikkel is om zelf een sterke economie op te bouwen. Of: hulpgeld kan door corruptie niet bij de mensen terechtkomen die het nodig hebben, waardoor de hulp minder effectief is dan bedoeld.

6. Wat is noodhulp?

Directe hulp bij een ramp of crisis, zoals voedsel of medicijnen.

7. Wat is eerlijke handel (fair trade)?

Handel waarbij producenten in arme landen een eerlijkere prijs krijgen voor hun producten.

8. Leg uit waarom het IMF ontwikkelingslanden kan helpen bij financiële problemen.

Het IMF (Internationaal Monetair Fonds) kan landen met financiële problemen bijstaan met leningen en advies,

om te voorkomen dat een land in een diepere economische crisis terechtkomt.

9. Wat is het verschil tussen de Wereldbank en het IMF?

De Wereldbank richt zich vooral op leningen voor langetermijnprojecten zoals infrastructuur, terwijl het IMF zich vooral richt op het bijstaan van landen met acute financiële of betalingsbalansproblemen.

10. Noem een reden waarom rijke landen ontwikkelingshulp geven.

Bijvoorbeeld: om armoede te verminderen, of om internationale stabiliteit te bevorderen.

11. Leg uit hoe eerlijke handel (fair trade) kan bijdragen aan structurele verbetering, in plaats van alleen noodhulp.

Door producenten een eerlijkere, stabielere prijs te garanderen, kunnen zij op de lange termijn investeren in hun eigen bedrijf of gemeenschap, in plaats van alleen tijdelijk geholpen te worden zoals bij noodhulp.

12. Bedenk een situatie waarin noodhulp op korte termijn nodig is, maar structurele hulp op lange termijn effectiever zou zijn.

Bijvoorbeeld: na een natuurramp is directe noodhulp (voedsel, onderdak) nodig om levens te redden, maar op de lange termijn is investering in stevigere infrastructuur en waarschuwingssystemen effectiever om toekomstige rampen beter te kunnen opvangen.

15. Bron: de stichting van De Ruyter doet twee dingen in Kolua: (1) na een overstroming voedselpakketten en schoon drinkwater uitdelen, en (2) een technische school bouwen zodat jongeren een vak kunnen leren. Welke van deze twee is noodhulp, en welke structurele hulp?

Het uitdelen van voedselpakketten en drinkwater na de overstroming is noodhulp: directe hulp bij een acute ramp. Het bouwen van de technische school is structurele hulp: een langdurige investering die de onderliggende oorzaken van onderontwikkeling aanpakt.

16. Bron: de stichting van De Ruyter deelde na een overstroming in Kolua voedselpakketten en drinkwater uit (noodhulp), en bouwde daarnaast een technische school (structurele hulp). Leg uit waarom de technische school op de lange termijn waarschijnlijk meer bijdraagt aan de ontwikkeling van Kolua dan de noodhulp na de overstroming.

De noodhulp lost alleen het acute probleem na de overstroming tijdelijk op, zonder de oorzaken van onderontwikkeling aan te pakken. De technische school zorgt ervoor dat jongeren vaardigheden leren waarmee ze zelf werk kunnen vinden of een bedrijf kunnen starten, wat op de lange termijn het inkomen per hoofd in Kolua structureel kan verhogen.

17. Gebruik informatiebron. De technische school kost veel meer dan de voedselpakketten. Leg uit waarom de stichting van De Ruyter toch voor allebei de projecten kan kiezen, in plaats van alleen voor het goedkoopste.

De twee projecten hebben een ander doel: de voedselpakketten zijn nodig om een acute noodsituatie na de overstroming direct op te lossen, terwijl de technische school juist de onderliggende oorzaken van onderontwikkeling aanpakt. Door beide te doen, wordt zowel de korte- als de langetermijnbehoefte van Kolua aangepakt, ook al is de school duurder.

Les 7.5

1. Wat is het verschil tussen import en export?

Import zijn producten die een land vanuit het buitenland inkoopt; export zijn producten die een land naar het buitenland verkoopt.

2. Noem twee producten die Nederland waarschijnlijk importeert.

Bijvoorbeeld: olie, elektronica of grondstoffen die Nederland zelf niet (genoeg) heeft.

3. Waarom kan geen enkel land alles zelf produceren wat het nodig heeft?

Landen verschillen in klimaat, grondstoffen, kennis en arbeidskosten, waardoor het ene land bepaalde producten

makkelijker of goedkoper kan maken dan het andere.

4. Leg uit waarom het voordelig kan zijn voor twee landen om met elkaar te handelen, ook als het ene land in bijna alles beter is dan het andere.

Elk land kan zich het beste specialiseren in waar het relatief het beste in is, en de rest importeren. Zo houdt ieder land meer tijd en middelen over voor het product waar het het efficiëntst in is.

5. Wat is een handelsbalans, en wanneer is deze positief?

De handelsbalans is het verschil tussen de waarde van de export en de import van een land. De handelsbalans is positief (een overschot) als een land meer exporteert dan het importeert.

7. Leg uit wat protectionisme is, en noem een voor- en een nadeel van een invoerheffing.

Protectionisme is het beschermen van de eigen economie tegen buitenlandse concurrentie, bijvoorbeeld met een invoerheffing (belasting op geïmporteerde producten). Voordeel: eigen bedrijven en banen worden beschermd tegen goedkopere buitenlandse concurrentie. Nadeel: producten worden duurder voor consumenten, en andere landen kunnen met tegenmaatregelen (eigen invoerheffingen) reageren.

8. Bedenk een voorbeeld van een Nederlands product dat naar het buitenland wordt geëxporteerd, en leg uit waarom Nederland daar (waarschijnlijk) goed in is.

Er is geen vast antwoord — bijvoorbeeld bloemen/tulpen (vruchtbare grond, veel kennis van tuinbouw) of zuivelproducten (veel grasland, ervaring met veeteelt).

9. Gebruik de tabel. Is de Nederlandse handelsbalans in 2024 positief of negatief? Bereken het verschil.

Positief: export (670) is hoger dan import (640), een overschot van 30 miljard euro.

10. Gebruik de tabel. Vergelijk 2023 met 2024: is het handelsoverschot gegroeid of gekrompen?

In 2023 was het overschot 650 - 600 = 50 miljard. In 2024 is het overschot 670 - 640 = 30 miljard. Het overschot is dus gekrompen, met 20 miljard.

11. Noem twee factoren waarin landen van elkaar kunnen verschillen, waardoor handel voordelig wordt.

Bijvoorbeeld: klimaat, grondstoffen, kennis/technologie en arbeidskosten (loonkosten).

12. Een Nederlands tuinbouwbedrijf exporteert tomaten naar Duitsland. Leg uit welk voordeel dit voor Nederland oplevert, naast geld verdienen.

Door te exporteren kan het bedrijf meer produceren dan de Nederlandse markt alleen zou vragen, wat leidt tot meer werkgelegenheid en groei van de sector in Nederland.

14. Gebruik de informatiebron. Bereken de procentuele toename van de bloemenexport naar Azië.

(1,4 - 1,2) / 1,2 × 100% ~ 16,7% toename.

16. Gebruik de grafiek. Bereken de gemiddelde jaarlijkse groei (in miljarden euro) van de Nederlandse export naar Azië tussen 2021 en 2024.

Totale groei: 78 - 60 = 18 miljard over 3 jaar. Gemiddelde jaarlijkse groei: 18 / 3 = 6 miljard euro per jaar.

Les 7.6

1. Wat is een wisselkoers?

De prijs van één munt, uitgedrukt in een andere munt.

2. Waarom lopen landen binnen de eurozone geen wisselkoersrisico met elkaar?

Omdat zij dezelfde munt (de euro) gebruiken, hoeft er bij handel tussen deze landen geen munt omgewisseld te worden.

3. Leg uit wat wisselkoersrisico is voor een Nederlands bedrijf dat producten verkoopt aan een land

buiten de eurozone.

Het risico dat de waarde van de vreemde munt verandert tussen het moment van de afspraak en het moment van betalen, waardoor het bedrijf uiteindelijk meer of minder euro's ontvangt dan verwacht.

4. Wat is het verschil tussen depreciatie en appreciatie van een munt?

Bij depreciatie wordt een munt minder waard ten opzichte van een andere munt; bij appreciatie wordt een munt juist meer waard.

5. De euro depreciëert (wordt minder waard) ten opzichte van de dollar. Leg uit wat dit betekent voor Nederlandse exporteurs naar de Verenigde Staten, en voor Nederlandse importeurs die producten uit de Verenigde Staten kopen.

Voor exporteurs is dit gunstig: hun producten worden in dollars gerekend goedkoper, waardoor ze aantrekkelijker worden voor Amerikaanse klanten. Voor importeurs is dit ongunstig: Amerikaanse producten worden duurder om in euro's te betalen.

6. Waarom zou een land ervoor kunnen kiezen om lid te worden van de eurozone, ondanks dat het dan zijn eigen munt en het eigen rentebeleid opgeeft?

Voordelen zijn onder andere: geen wisselkoersrisico meer met andere eurolanden, makkelijker handelen en reizen binnen de eurozone, en meer vertrouwen van investeerders in een stabiele, grote munt. Dit weegt voor sommige landen op tegen het verlies van eigen monetair beleid.

7. Wat moet je doen als je vanuit Nederland op vakantie gaat naar een land buiten de eurozone en daar contant wilt betalen?

Je moet euro's omwisselen voor de munt van dat land, tegen de geldende wisselkoers.

8. De wisselkoers is € 1,- = $ 1,08. Bereken hoeveel dollar je krijgt voor € 200,-.

200 × 1,08 = $ 216,-.

9. De wisselkoers is € 1,- = $ 1,08. Een Amerikaans product kost $ 54,-. Bereken de prijs in euro's.

54 / 1,08 = € 50,-.

10. Wat wordt bedoeld met "vraag en aanbod op de valutamarkt bepalen de wisselkoers"? Geef een voorbeeld van iets wat de vraag naar euro's kan laten stijgen.

De prijs van een munt (net als bij een gewoon product) komt tot stand doordat kopers en verkopers van die munt elkaar op de valutamarkt ontmoeten. Bijvoorbeeld: als buitenlandse bedrijven meer euro's willen om Nederlandse producten te kopen, of als beleggers meer in euro's willen beleggen, stijgt de vraag naar euro's.

11. Gebruik de tabel. Is de euro tussen 1 januari en 1 juli gedeprecieerd of geappreciëerd ten opzichte van de dollar?

Geappreciëerd: de euro is meer waard geworden ten opzichte van de dollar (van $1,05 naar $1,12).

12. Gebruik de tabel. Een Nederlands bedrijf exporteert machines naar de Verenigde Staten. Leg uit wat de verandering in de wisselkoers tussen 1 januari en 1 juli voor dit bedrijf betekent.

De euro is duurder geworden ten opzichte van de dollar, waardoor de Nederlandse machines voor Amerikaanse klanten (in dollars gerekend) duurder worden. Dit is ongunstig voor het Nederlandse exportbedrijf, omdat het minder aantrekkelijk wordt voor Amerikaanse kopers.

13. Leg uit waarom een land met een eigen munt bij een economische crisis meer beleidsmogelijkheden heeft dan een land binnen de eurozone.

Een land met een eigen munt kan zelf de rente aanpassen of de munt laten devalueren om de eigen economie te stimuleren. Een land in de eurozone deelt het rentebeleid met alle eurolanden (bepaald door de Europese Centrale Bank) en kan dus niet zelfstandig de rente of de wisselkoers aanpassen om alleen de eigen economie te helpen.

14. Een Nederlandse importeur koopt elektronica uit Japan. De euro depreciëert ten opzichte van de Japanse yen. Wat betekent dit voor de importeur?

Dit is ongunstig voor de importeur: omdat de euro minder waard wordt ten opzichte van de yen, moet de importeur meer euro's betalen voor dezelfde hoeveelheid yen, waardoor de Japanse elektronica duurder wordt.

15. Beoordeel: is het voor een klein land als Nederland verstandig om lid te zijn van een muntunie zoals de eurozone? Geef minstens één argument vóór en één argument tegen.

Antwoord is persoonlijk, maar een goed antwoord bevat bijvoorbeeld: vóór — geen wisselkoersrisico en lagere transactiekosten bij handel met andere eurolanden, meer prijsstabiliteit en vertrouwen van investeerders; tegen — Nederland kan geen eigen rentebeleid meer voeren dat precies bij de Nederlandse economie past, en is afhankelijker van beslissingen van de Europese Centrale Bank.